

Írások Krúdy Gyuláról

„Ennek a városnak voltam az írója” – vallotta Nyíregyházáról Krúdy Gyula. Mondhatta volna ugyanezt az 1999-ben elhunyt Katona Béla is, akinek több mint négy évtizedes irodalomtörténeti-kritikai munkásságából mutat be gazdag válogatást most megjelent posztumusz könyve, *Az élő Krúdy*.

Tanítványai, kollégái, olvasói jól tudták róla, hogy szerteágazó irodalomszervezői – antológia-szerkesztői – oktatói munkája mellett élete legjelentősebb írója, akihez mindig visszatért, s akinek pályakezdését nála alaposabban nem vizsgálta senki más, Krúdy Gyula volt. *A vörös postakocsi* szerzőjének oeuvre-je egész életén átívelő szellemi kihívást jelentett számára. Barangolást egy rendkívül gazdag életmű labirintusában, ismerkedést a magyar irodalom Jókaiéval vetekedő méretű teljesítményével; s persze, a tapasztalatoknak másokkal történő szenvedélyes megosztási vágya is ösztökölte a regények és novellák értékeinek mind alapo-

sabb feltárására. Krúdy volt Katona Béla pályáján a biztos pont, a mérce, a magyar nyelvű széppróza hasonlíthatatlan tágasságú és nyelvi erejű alkotója.

A kötetbe került tanulmányok túlnyomórészt akkor születtek, amikor Krúdy „alulmaradt” a Mikszáth-Móricz-„vonallal” szemben. Ez azért nem azt jelenti, hogy ezek az írások a „hivatalos” állásponttal szembenálló, „harcos” esszék lennének. Inkább olyan szívós, kitartó munkával megalkotott cikkek, amelyek mind a szűkebb hazában, mind a tágabb irodalomtörténeti kontextusban elévülhetetlenül sokat tettek Krúdy Gyula művészetének közkinccsé tételében.

Az *első Krúdy* négy fejezetben huszonöt írást tartalmaz: a *Krúdy és a Nyírség*, a *Vázlat a pályaképhez*, a *Krúdy itthon*, az *Örökség és örökösök* című egységek nem kronológiai, hanem tematikus rendben teszik közzé a cikkeket és tanulmányokat. (A legkorábbi szöveg 1953-ban, a legkésőbbi 1996-ban keletkezett.)

A kötet voltaképpen kiegészítője Katona Béla 1971-ben, az Akadémiai Kiadónál közzétett munkájának (*Krúdy Gyula pályakezdése*). Annál is inkább, mert a szakirodalomban e máig is nélkülözhetetlen alapmű nagymonográfiát ígért, amely – végül nem készült el. Született helyette számtalan kisebb-nagyobb írás: ezekből kínál most egy csokorra valót a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Múzeumok igazgatósága.

A kiadvány összeállítója, s a *Szindbád hajóján* című előszó szerzője, Jánosi Zoltán nem egyszerűen *bevezeti* a könyvet, hanem egyszersmind távlatos pályaképet nyújt Katona Béláról, hangsúlyozva: posztumusz kötete „Valamennyi ciklusában nemcsak a sokarcú – az újságíró, a novella- és regényszerző, a színpadra és a filmvászonra került, a politikus, valamint az álmodozó, a szoknyavadász, és a párbajhős – Krúdy arcvonásait csillantja újra az olvasó elé, hanem az életműre és az írói sorsra tekintő Katona Béla gazdag és organikus, a közvetlen életrajzi elemektől az esztétikai újításokig s az író és műve utóéletéig terjedő szempontrendszerét is. A kutatói látómezőnek mindazokat a színeit, amelyek segítségével a nyírségi irodalomtörténész a városában született író pályájának tüneményén az irodalomtörténet-írás országos színvonalára emelkedett”.

És valóban: a Kelet-Magyarországtól a hajdani Bessenyei György Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményein át, az Alföldön keresztül az Itk-ig illetve az It-ig terjed azon orgánusok sora, amelyeknek hasábjain közzétette írásait.

Az *első Krúdy* filológiai aprómunkát és tágas pályaképet, népszerűsítő portrét és műelemzést, kritikát és recenziót egyaránt tartalmaz (*Turgenyev jegyében*, *Vázlat a pályaképhez*, *A százéves Krúdy*, *Mikszáth égőve alatt*, *Regényes korrajz a századvégi Nyíregyházáról*, *Krúdy-arcok családí tükörben*, *Néhány megjegyzés Klár István „Legifjabb Krúdy Gyula” című írásához*). Nem maradhattak ki természetesen Katona Béla látóteréből a kedves szerzője művei alapján készített film- és színházi adaptációk sem (*Krúdy világa a filmvászonon*, *Krúdy a színpadon*). Valamennyi írást, legyen szó a napilap-igényelte rövid emlékezésről avagy rangos szakfolyóirat terjedelmesebb értekezéséről, elmélyült tárgyismeret, filológiai igényesség, esszéisztikusan hajlékony nyelv jellemez. Katona Béla dolgozataiban megőrzi az értekező beszéd higgadságát: azaz, a tárgya iránti rajongás nála nem jelenti azt, hogy átvenné választott írója nyelvhasználatának sajátosságait.

A kiadvány dolgozatai zömmel alkalomra készültek: a nagyobb terjedelmű tanulmányok (*Krúdy és a Nyírség*, *Vázlat a pályaképhez*, *A novellista Krúdy első lépései a városi-polgári irodalom sodrában*, *Örökség és örökösök*) mellett az egyes évfordulók, könyvbemutatók, kötet-megjelenések generálták a szerzőt az írásra (*Az író és szülővárosa*, *Krúdy-emlékek Nyíregyházán*, *A vörös postakocsi* – *Krúdy regény trilógiájának új kiadása*, *Krúdy Gyula születésének 75. évfordulójára*). A közreadott cikkek csaknem négy évtized alatt keletkeztek: ennek következtében Az élő Krúdy lapjain – mint azt Jánosi Zoltán előre jelzi – gyakoriak az átfé-

dések; olykor sorok, máskor egész passzusok kerülnek át egyik szövegből a másikba (vö.: az alábbi oldalszámokat: 28/53; 20/142; 51/165; 57/186; 58/187; 62/142; 64/193; 179/180; stb).

Katona Béla esszéi-kritikái – akarva-akaratlanul – magukon viselik a keletkezésük idején uralkodó kritikai kánon sajátosságait. „Krúdy életműve nem lehet példa, nem lehet követendő mintakép kialakuló új irodalmunk számára. Nem tudott felemelkedni nagy kritikai realitáink átfogó társadalombírálatának színvonalára, művei azonban mégis értékes részét alkotják nemzeti irodalmunknak” – írja 1953 októberében. Néhány esztendővel később már azt említi: „Krúdy klasszikusaink sorába emelkedett, műveit egyre nagyobb ütemben adják ki, valóságos Krúdy-reneszánsznak lehetünk tanúi” (*Kettős Krúdy-jubileum előtt, 1958.*). Innentől kezdve már szabadon bontakozhatott ki a témájáért rajongó, de írásbeli megnyilatkozásaiban mindig is fegyelmezett kutató szenvedélye.

Lapozgatva a könyvet, csak azt sajnálhatjuk, hogy most, amikor megvalósult régi vágya: végre Krúdy Gyula szobrot kapott Nyíregyházán, már nem lehet közöttünk. Szelleme azonban itt van a posztumusz kötet lapjain.

Karádi Zsolt